

Најновији токови међународних политичких, економских, културних социолошких и других односа данашњице који условљавају прогресивни развој међународног права, нагнали су ме да на трен упловим у нуклеус државности у садашњем тренутку. Стога, кратко ћемо пружити осврт на аспект међународно – правног субјективитета новонастале творевине (Косова) Космета. Такође, рестриктивно тумачење (повлачење) чврстог државног суверенитета под налетом (надржавног) међународно – правног поретка и уступање оригинарних законодавних надлежности регулативи супранационалних, унификованих докумената интригантан су аспект савременог положаја националне власти и суверенитета државе уопште, који ћемо, овом приликом покушати сагледати.

Настанак држава у међународној заједници

Међународно право не регулише начине путем којих настаје држава. У данашњим правним оквирима поставља се и значајно питање који су то начини. Наиме, кроз историју стварања држава у Европи може се видјети да се настанак држава јављао као резултат многих ратова, којима су често слиједили међународни конгреси и конференције на којима су се мијењале постојеће границе, утврђивале границе нових држава и признавале те нове државе. Потом је долазило до нових ратова и нових међународних конференција, на којима су се поправљале постојеће границе и признавале нове државе или је долазило до признавања нестајања старих држава. [1] Као што видимо употреба силе у рату, углавном је одређивала смијер и ток дипломатског дијеловања у миру. Неријетко су склапани међународни уговори по правилима јачег, војно моћнијег субјекта међународног права. Такође, ратна дејства, појединачно су била вођена између држава, управо како би се покушало обезбједити заузимање територије, становништва, уз неминовно протјеривање те да би се извршило успостављање власти у тим оквирима. Дакле, како би се извршила дуготрајна, прво војна, а потом и цивилна окупација. Међутим, данас, када је забрањена употреба силе у међународним односима, иако се та забрана не поштује у потпуности, изнедрени су другачији механизми дјеловања и дејствовања за настајање нових и вантериторијално проширење постојећих

држава. То су економске, социјалне, политичке, медијске и друге мјере, којима дугорочно, слојевито и углавном без ратних дејствовања, али уз неколико великих изузетака, (окупација Ирака и Авганистана од стране САД-а два су најмаркантнија примјера кршења међународног права) заинтересована страна долази до свог циља; како смо већ рекли, заузимање територије, становништва и успостављање власти у тим оквирима, најчешће свргавањем постојеће и „демократским“ постављањем следеће, подобне власти.

Међународно право разликује два начина настанка држава: оригинарни – када држава настаје на подручју које није било ни под чијом власти (*terra nullius*) и деривативни – када настаје услед промјена територија већ постојећих држава, разједињењем, заузимањем и сл. У случају другог начина појављују се потешкоће у вези са међународно – правним континуитетом и сукцесијом држава, што за собом повлачи низ других свеобухватних проблема. [2] Непосредни примјер такве ситуације представља питање континуитета и сукцесије права и обавеза СФРЈ које је окончано катастрофалном одлуком, тада СР Југославије, на основу које је иста држава упутила захтјев за пријем у Уједињене нације 2000. године.

[3] Стога, историјски континуитет у смислу настајања држава не може се посматрати *extra corporis* у односу на међународну заједницу и независно у смислу начела међународног права. Такође, државе као субјекти међународног права уживају права, али су, такође обавезне преузимати и дужности унутар међународне заједнице. Међутим, оквир права и дужности новонасталих и већ формираних држава није у потпуности дефинисан посебним документом, те се сматра да су права и обавезе држава садржана у Повељи Уједињених нација. Наиме, у члану 2. Повеље одређена су „начела“, али су она одређеније протумачена у Декларацији о начелима међународног права о пријатељским односима и сарадњи држава у складу са Повељом Уједињених нација. У Декларацији права и обавезе држава садржани су у седам начела: 1. забрана пријетње или употребе силе, 2. дужност мирног ријешавања спорова, 3. суверена једнакост држава, 4. немијешање у унутрашње послове других држава, 5. дужност сарадње, 6. равноправност и самоопредјељење народа и 7. дужност савјесног испуњавања преузетих обавеза.

У том смислу, државе као субјекти међународног права требају да се одређују, између осталог и у складу са два принципа; принципом равноправности и принципом узајамности. Међутим, у овом случају међусобних односа између држава, свакодневно се уочава најзначајније одступање праксе од формалних правила међународног права.

Постоје два теоријски установљена гледишта која третирају појам настанка држава у модерној, тј. садашњој међународној заједници. Наиме, познато је да држава настаје стицањем три основна елемента државности, то су: територија, становништво и власт, односно суверенитет. [4]

Спорења у теорији се односе на питање да ли држава настаје чим се та три услова стекну, или тек доцније, када новонасталу творевину већ постојеће државе признају као државу. [5] Дакле, с једне стране, говоримо о традиционалном гледишту, које заступа већина аутора и који сматрају да држава настаје испуњавањем основна три услова државности. С друге стране ради се о модерној, конститутивној теорији коју заступа неколицина аутора, већином, англо – саксонске школе права, гдје се сматра да, управо признање има конститутивни карактер и да без њега нема ни настанка државе. Данас, међутим, све већу подршку добија схватање да акт признања државе има деклараторно дејство и да држава настаје стицањем прва три елемента. Даље, када говоримо о међународном субјективитету новонастале државе, а у складу са седам начела међународног права, поставља се велико питање; под којим условима и на који начин се држава идентификује са њима. Такође становништво, као елемент државности, тј. грађанство у већини модерних држава није хомогено, јер сваки народ има свој засебан идентитет утемељен у поретку одређене државе, а народност превазилази, управо, државне границе, јер велики број људи ужива права и испуњава обавезе на територији државе која није његова етничка држава (нпр. велики број држављана Турске има пребивалиште или држављанство у Њемачкој, велики број Срба настањен је у Аустрији, такође, народи Швајцарске су Нијемци, Французи и Италијани, Швајцарска је њихова земља држављанства, али они су припадници народа који имају своје суверене, конституисане државе).

Дакле, становник је у овом смислу, у позицији да је држављанин једне земље, али није припадник народа, или нације те државе, већ проналази свој национални идентитет ван њених граница. Оваква ситуација повлачи за собом, питање структуре власти (у складу са демократским поретком, који је дефинисан изворно као владавина народа). По тој дефиницији, формула би била следећа: становништво, дакле народ када заузме, тј. настањује одређену територију на њеном подручју формира и обнаша власт и том територијом господари. У таквим односима сви требају бити заступљени у државној хијерархији. Та формула у модерном свијету далеко је од практичне примјене. Такође случај деривативног настајања држава данас, управо подразумева уживање права народа, у складу са начелима из Декларације о начелима међународног права о пријатељским односима и сарадњи држава. Међутим то уживање права подразумева конзумирање привилегија новонастале творевине на уштрб друге, тј. кршењем права земље од које она и настаје. Слична ситуација, неријетко се јавља код примјене људских права и слобода, јер социолошке групације, онтолошки не могу уживати у потпуности сва своја међународним конвенцијама призната права без нарушавања права других. То представља, наиме правно – филозофски проблем и предмет теорије државе и права уопште.

У међународном јавном праву овај проблем манифестује се још израженије, управо у

смислу деривативног настајања држава данас и права на самоопредјељење, јер поред вишестране колизије принципа и норми овде се манифестује и сукоб националног и новонасталог (још несубјективног) законодавства, а у руху свих недостатака међународне нормативе, која није дефинисала доста питања у вези са конкретним субјективитетом држава. Са тог аспекта кратко ћемо се осврнути на Косово и Метохију, у смислу међународно – правног поретка.

Косовски случај

Наиме, новонастала творевина Косово једнострано је прогласила своју независност 17. фебруара 2008. године, безведеног референдума од стране Републике Србије, чиме је флангрантно прекршен Устав Републике Србије, као темељ правног поретка суверене земље. Дакле, оскрнављена је институција модерне, правне државе. Такође, Декларацији о независности хронолошки предходила је војна интервенција и агресија против СР Југославије, послје које је у Савјету Безбједности УН, 10. јуна 1999. године, изгласана Резолуција 1244, чиме је одређено покретање мисије Уједињених нација UNMIK. Косово и Метохија као саставни дио територије Републике Србије стављени су под администрацију Уједињених нација. Као што видимо у овом случају историја се поновила. Раније смо у раду образложили војно дијеловање, присилу и „процес настанка држава силом“. Међутим, таква пракса је постојала прије утврђивања начела међународног права од стране Уједињених нација, којима је овакво дјеловање у данашњем поретку забрањено.

Такође, када говоримо о новонасталој творевини Косово, акти признања [\[6\]](#) директно су произвели посљедице које су додјелиле том дијелу територије на југу Србије елемент међународно – правног субјективитета. С друге стране, *de iure*, Космет, представља и даље саставни дио Републике Србије, тачније, њену покрајину. Овдје је ријеч управо о сукобу теорија о настајању држава и уопште сукобу националног законодавства и међународног поретка. Међутим, када сагледамо стварност, тј. чињеницу да новонастала творевина обухвата, мада ванправно, укупну територију покрајине Космета, те да се етнички већинско становништво те територије налази у структури власти, можемо увидјети да творевина Косово посједује три основна услова државности. Овдје долазимо до, већ споменуте чињенице да уживање права подразумјева конзумирање привилегија новонастале творевине на уштрб друге, већ постојеће државе. Такође, потуно нарушавање људских права мањинског српског становништва, под окриљем „демократског поретка“ немогуће је идентификовати и оправдати са правом на опредјељење. Још један, на изглед бизаран конфликт принципа огледа се и у службеној дистинкцији у називу ове територије. То је једна ситуација која се сматрала проблемом техничко – правне природе, међутим управо та дистинкција може се лако наметнути као један од суштинских начина за губљење дијела територије једне суверене државе. У

случају да се у званичном Београду прибјегне сличном начину ријешавања ситуације као што је то било у поступку југословенске кризе са сукцесијом и континуитетом СФРЈ, или се пак из вана наметне обавеза инкорпорације тог назива у службену употребу, то би значило потпуно одустајање од Космета, јер би подразумевало одступање од Устава Републике Србије. Обавеза поновног успостављања назива Косово и Метохија као формалног за ту територију у оквиру међународне заједнице је на дипломатским органима Републике Србије. Подсјетићемо да је у употреби међу државама назив Косово, који није у складу са Уставом Републике Србије.

Чак и ако ћемо посматрати, афирмативно, положај данашњег Космета, у смислу права на самоопредјелјење, предметна процедура није проведена у складу са Уставом Републике Србије, иако је Међународни суд правде дао савјетодавно мишљење од 22. јула 2010. године, заузевши став да Декларацијом о независности Косова није прекршено међународно право, прекршена су права Србије као државе, али и српског становништва на Космету. Упркос томе Косово је као новонастала творевина добило још једну потврду међународне државности у оквиру међународне заједнице. Међутим, привилегована позиција Русије као сталне чланице Савјета безбједности Уједињених нација обезбиједила је блокаду процеса којима управљају Уједињене нације на Западном Балкану. Наиме, захваљујући праву вета, Москва је 2007. године онемогућила настојања западних земаља да у Савјету безбједности Уједињених нација дају међународно – правни легитимитет самосталности новонастале творевине Косова. [\[7\]](#)

Дакле, акти признања новонастале творевине Косово нису у потпуности одредиле њену самосталност и „подарили“ јој субјективитет, што донекле иде у прилог деклараторној теорији. У овом смислу акт признања представља изражавање спремности других земаља да новонасталу државу прихвате као субјекта међународног права. Међутим, велики број земаља још увијек није извршио акт признања, што значи још увијек постоји низ резерви у вези са уласком Косова у међународно – правне односе. Такође, Косово као суверена држава није приступила организацији Уједињених нација, највише захваљујући, управо позицији Русије, иако акт пријема сам по себи не мора значити потпуно признање субјективитета Косова као државе. У међународним односима пракса је показала да се неријетко дешава да поједине чланице не признају једна другу иако су деценијама заједно у чланству организације Уједињених нација, а тим актом би се процедура стварања нове државе и формално завршила. У сваком случају, дугорочно посматрајући, потенцијално приступање Косова значило би препознавање ове творевине од стране универзалне, свјетске организације Уједињених нација, што би представљало потпуни крај српске државности на Космету. Стога, српска дипломатија мора и даље хитро делати, како би обезбиједила очување суверености која јој је још преостала на Космету и како би у оквиру међународне заједнице питање Косова пребацила, што је више могуће у своје двориште.

[1] Шире в. група аутора; Основи међународног права, Београд 2005. године стр. 74

[2] Шире в. група аутора; Основи међународног права, Београд 2005. године

[3] Наиме, у оквиру УН, ОЕБС и Европске заједнице заузет је став да је дошло до одцјепљења.

Такође, било је, с друге стране, изграђено мишљење да је дошло до распада некадашње СФРЈ и да су свих пет нових творевина новонастале државе. Вођене су вишегодишње расправе на правном терену међународних односа, с циљем одређивања сукцесора СФРЈ.

Све је то прекинуто упућивањем захтјева СР Југославије за чланство у Уједињеним Нацијама који је био једногласно прихваћен. Укупан резултат, те благо речено, непромишљене одлуке СР Југославије, најистакнутије се одразио на тај начин да је Међународни суд правде у својој пресуди од 15. децембра

2004. године утврдио да није надлежан да поступа по тужби Србије и Црне Горе против

држава чланица НАТО, пошто у вријеме подизања тужбе од 2. априла 1999. године СР Југославија није била страна Статута МСП, па према томе није била ни чланица Уједињених нација. Такође, упућивањем захтјева, СР Југославија је поставила саму себе у исти положај скупа са осталим државама бивше СФРЈ, што је било само потврђено у УН.

[4] У овом смислу под суверенитетом подразумевамо, организовану власт, тј. могућност одређене државе да одржи и обезбједи власт на територији коју заузима, како би остварила све механизме државности, успоставила владавину права и обезбједила законску сигурност и правичност за своје становништво.

[5] Шире в. група аутора; Основи међународног права, Београд 2005. године, такође исто. стр. 82 В.Димитријевић констатује да у теорији међународног права постоји мишљење да је акт признања неке творевине као државе четврти услов настанка државе.

[6] До данас је 71 држава признала Косово као суверену земљу; Костарика, Сједињене Америчке Државе, Француска, Авганистан, Албанија, Турска, Велика Британија, Аустралија, Сенегал, Њемачка, Летонија, Данска, Естонија, Италија, Луксембург, Перу, Белгија, Пољска, Швајцарска, Аустрија, Ирска, Шведска, Холандија, Исланд, Словенија, Финска, Јапан, Канада, Монако, Мађарска, Хрватска, Бугарска, Лихтенштајн, Република Кореја, Норвешка, Маршалска острва, Науру, Буркина Фасо, Литванија, Сан Марино, Чешка, Либериа, Сијера Леоне, Колумбија, Белизе, Малта, Самоа, Португалија, Црна Гора, Македонија, Малезија, Микронезија, Панама, Малдиви, Палау, Гамбија, Саудијска Арабија, Комори, Уједињени Арапски Емирати, Бахреин, Јордан, Доминиканска Република, Нови Зеланд, Малави, Мауританија, Свазиленд, Вануату, Џибути, Сомалија, Хондурас, Кирибати.

[7] Шире в. Д. Рељић; Русија и Западни Балкан, Београд 2009. година